

Marcin Sepelowski*

Przynależność majątkowa studenckich „stypendiów za osiągnięcia” w ustroju wspólności ustawowej.

Streszczenie

Przedmiotem artykułu są rozważania nad przynależnością majątkową studenckich „stypendiów za osiągnięcia” w ustroju wspólności ustawowej. Zagadnienie to budzić może wiele wątpliwości. Zgodnie z dominującym w doktrynie poglądem wszelkie stypendia, jako świadczenia pełniące tę samą funkcję ekonomiczną co wynagrodzenie za pracę, zasilają majątek wspólny małżonków. Argumentów za trafnością tej tezy dostarcza wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 listopada 2013 r., sygn. akt K 40/12, w którego uzasadnieniu podniesiono, iż ustawodawca uznał te świadczenia za formy pomocy dla studenta, a nie jego nagradzania. Stanowisko to zdaje się jednak nie uwzględnia różnorodności świadczeń stypendialnych i abstrahować od ewidentnie „nagrodowych” kryteriów przyznawania niektórych z nich. Artykuł przedstawia argumenty przemawiające za stanowiskiem, że *de lege lata* niektóre stypendia stanowią nagrody za osobiste osiągnięcia (art. 33 pkt 8 k.r.o.) i jako takie wchodzą w skład majątku osobistego.

Słowa kluczowe: Przynależność majątkowa, stypendia za osiągnięcia, ustrój wspólności ustawowej.

* Autor jest studentem IV roku prawa na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu.

1. Wstęp

Małżeństwa, w których choćby jeden z małżonków jest studentem studiów licencjackich, magisterskich lub doktoranckich, są związkami o specyficznych źródłach dochodów. Niejednokrotnie podstawę utrzymania takich par stanowią stypendia socjalne oraz stypendia przyznawane za osiągnięcia naukowe, sportowe, artystyczne itp. Z racji na to, że zapewne większość tych związków pozostaje w ustroju wspólności ustawowej, zasadne wydaje się postawienie pytania, czy świadczenia te wchodzą w skład majątku wspólnego małżonków, czy też zasilają majątek osobisty stypendysty. O ile nie powinno budzić wątpliwości, że świadczenia o charakterze socjalnym zasilają majątek wspólny małżonków, to w przypadku drugiej grupy stypendiów sprawa nie jest już tak oczywista. Odnaleźć można bowiem przekonujące argumenty przemawiające za przyjęciem stanowiska, że świadczenia te stanowią nagrody za osobiste osiągnięcia i jako takie, zgodnie z art. 33 pkt. 8 Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego, wchodzą do majątku osobistego małżonka-stypendysty. Rozstrzygnięcie scharakteryzowanego wyżej zagadnienia stanowić będzie przedmiot artykułu.

2. Poglądy doktryny na przynależność majątkową stypendiów w ustroju wspólności ustawowej

Zagadnienie przynależności majątkowej stypendiów w ustroju wspólności ustawowej nie było dotychczas przedmiotem ożywionej refleksji doktrynalnej.

Wydaje się, że jako pierwszy w tej materii wypowiedział się Józef Stanisław Piątoski, który jeszcze pod rządami ustawy z dnia 27 czerwca 1950 r. – Kodeks rodzinny¹ zaliczył stypendia do majątku osobistego, uznając, że świadczenia te nie mieszczą się w pojęciu dorobku². Należy w tym miejscu przypomnieć, że zgodnie z art. 21 § 1 k.r. z 1950 roku majątek wspólny małżonków tworzyły przedmioty majątkowe, nabyte przez któregokolwiek z małżonków w czasie trwania małżeństwa i stanowiące jego dorobek. Jak nietrudno się domyślić, kluczowe pojęcie „dorobku” było w okresie obowiązywania tego aktu normatywnego przedmiotem burzliwych sporów doktrynalnych. Cytowany wyżej Autor rozumiał pod tym termi-

¹ Dz. U. z 1950 r., nr 34, poz. 308 z późn. zm.

² J. S. Piątoski, *Stosunki majątkowe między małżonkami*, Warszawa 1955, s. 107.

nem wynik działalności gospodarczej małżonka, mającej na celu osiągnięcie dochodu, zwiększający jego majątek³. Co interesujące, J. S. Piątowski nie uznawał za składnik majątku nieobjętego wspólnością nagród za osiągnięcia naukowe, wskazując, że stanowią one rezultat działalności zawodowej małżonka i podpadają pod pojęcie dorobku⁴.

Scharakteryzowane wyżej rozważania nie wydają się aktualne w obecnym stanie prawnym. Obowiązujące przepisy regulujące ustroj wspólności ustawowej nie operują już pojęciem „dorobku”, zaliczając do majątku wspólnego małżonków wszystkie przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania małżeństwa przez oboje małżonków lub przez jednego z nich, które nie zostały wyszczególnione w zamkniętym katalogu przedmiotów majątkowych należących do majątków osobistych (art. 33 k.r.o.). Pewną wskazówką dla współczesnego interpretatora może być jednak odrębne traktowanie przez J. S. Piątowskiego świadczeń stypendialnych i nagród.

Pod rządami Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego z 25 lutego 1964 roku⁵ dominuje stanowisko, że stypendia uzyskane przez jednego z małżonków stanowią składnik majątku wspólnego małżonków pozostających w ustroju wspólności ustawowej. Stanowisko takie zaprezentował J. S. Piątowski⁶, nie uzasadniając jednak szerzej swej decyzji w tej materii. Powołując się na tego Autora, również nie przedstawiając szerszej argumentacji, za twierdzeniem tym opowiedział się Andrzej Zieliński⁷. Stanowisko o przynależności stypendiów małżonków do majątku wspólnego przez wiele lat konsekwentnie prezentował też Janusz Pietrzykowski, argumentując to tym, że owe świadczenia pełnią tę samą funkcję ekonomiczną,

³ *Ibidem*, s. 103.

⁴ *Ibidem*, s. 114.

⁵ Tj. Dz.U. z 2015 r., poz. 583 z późn. zm.

⁶ J. S. Piątowski, [w:] *System Prawa Rodzinnego i Opiekuńczego*, red. J. S. Piątowski, Wrocław 1985, s. 349.

⁷ A. Zieliński, *Składniki majątku wspólnego małżonków w reżimie wspólności ustawowej*, NP 10-12/1990, s. 128.

co wynagrodzenie za pracę⁸. Poglądy tego Autora dzielają współcześnie Jacek Ignaczewski⁹, Grzegorz Jędrejek¹⁰ oraz Elżbieta Skowrońska-Bocian¹¹. Analogiczne stanowisko zajmuje też Marek Sychowicz, który jednak zalicza do majątku wspólnego małżonków tylko stypendia o stałym charakterze¹².

3. Ustalenie zakresu znaczeniowego pojęcia „stypendia za osiągnięcia” i ich krótka charakterystyka

Rozważania nad przynależnością majątkową „stypendiów za osiągnięcia” należy rozpocząć od analizy dominującego w doktrynie stanowiska, że stypendia mają tę samą funkcję ekonomiczną, co wynagrodzenie za pracę. Ten sformułowany w sposób generalny pogląd może budzić pewne wątpliwości, albowiem nie uwzględnia różnorodności świadczeń stypendialnych. W celu podważenia jego zasadności konieczne jest więc bliższe przyjrzenie się pojęciu „stypendium” oraz dokonanie podstawowej klasyfikacji tych świadczeń.

„Stypendium” jest pojęciem używanym zarówno w języku potocznym, jak i prawnym. Taki charakter miało ono od początku swego istnienia. Termin „stypendium” pochodzi bowiem od łacińskiego słowa „*stipendium*”, które oznaczało płacę, żołd¹³, a także podatek gruntowy płacony w państwie rzymskim przez quasi-właściciela gruntów prowincjonalnych¹⁴.

⁸ J. Pietrzykowski, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy z komentarzem*, red. J. Pietrzykowski, Warszawa 1990, s. 157; J. Pietrzykowski, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2015, s. 254.

⁹ J. Ignaczewski, *Mażeńskie ustroje majątkowe. Art. 31–54 k.r.o. Komentarz*, Warszawa 2008, s. 28.

¹⁰ G. Jędrejek, *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Małżeństwo. Komentarz do art. 1 – 61⁶ k.r.o.*, Warszawa 2013, s. 168.

¹¹ E. Skowrońska-Bocian, (w:)[w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. J. Wierciński, Warszawa 2014, s. 324.

¹² M. Sychowicz, (w:)[w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2011, s. 197.

¹³ *Słownik wyrazów obcych*, red. I. Kamińska-Szmaj, Wrocław 2002, s. 762; por. także M. Jaczynowska, *Historia starożytnego Rzymu*, Warszawa 1986, s. 76.

¹⁴ W. Dajczak, T. Giaro, F. Longchamps de Berier, *Prawo rzymskie. U podstaw prawa prywatnego*, Warszawa 2009, s. 48.

We współczesnym języku powszechnym pod pojęciem tym rozumie się w pomoc finansową udzielaną na jakiś czas studentom, uczniom, pracownikom naukowym, artystom¹⁵. Zwyczaj w podobnym znaczeniu termin ten jest używany przez prawodawcę, który sięga do niego stosunkowo często. Pojęcie „stypendium” pojawia się w kilkuset obowiązujących ustawach i rozporządzeniach. Jediną definicję legalną odnaleźć można w art. 2 ust. 1 pkt. 35 Ustawy z dnia 20 kwietnia 2004 r. o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy¹⁶. W tym akcie normatywnym mianem „stypendium” określa się kwotę wypłacaną z Funduszu Pracy bezrobotnemu lub innej uprawnionej osobie w okresie odbywania szkolenia, przygotowania zawodowego dorosłych, studiów podyplomowych, stażu oraz w okresie nauki w szkole ponadgimnazjalnej albo w szkole wyższej, gdzie studiuje w formule studiów niestacjonarnych. Nie ulega wątpliwości, że powyższa definicja, określająca specyficzną instytucję mającą na celu promowanie i finansowe wspieranie uzyskiwania przez bezrobotnych nowych kwalifikacji pracowniczych, znajduje zastosowanie jedynie w ramach ustawy o promocji zatrudnienia i instytucjach rynku pracy. Dlatego też przy wykładni pozostałych ustaw, w których treści został użyty termin „stypendium” (m.in. ustawy z dnia 27.07.2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym), należy odwoływać się do jego rozumienia w języku powszechnym.

Przejsć można do ustalenia sensu pojęcia „stypendiów za osiągnięcia”. Dla dokonania tego konieczne jest przeprowadzenie podziału stypendiów ze względu na kryterium ich przyznawania. Na potrzeby niniejszego artykułu przyjęto, że ze względu na tę cechę stypendia dzielą się na stypendia socjalne, stypendia za osiągnięcia i inne. Kryterium przyznawania tych pierwszych stanowi trudna sytuacja materialna lub osobista, drugich zaś – osiągnięcie określonych, ponadprzeciętnych wyników np. w nauce, aktywności sportowej, działalności artystycznej itp. Bez trudu można również wyobrazić sobie stypendium, które przyznawane będzie osobom jednocześnie legitymującym się określonymi osiągnięciami i trudną sytuacją materialną lub osobistą, co świadczy o nierozłączności przeprowadzonego podziału.

Studenci stanowią jedną z grup, która może ubiegać się o różnorodne stypendia za osiągnięcia oferowane przez państwo, podmioty prywatne, uczelnie i samorządy. Z pośród wskazanych wyżej świadczeń wciąż największe znaczenie mają trafiające do najszerszego grona

¹⁵ *Słownik wyrazów obcych*, red. I. Kamińska-Szmaj, Wrocław 2002, s. 762.

¹⁶ tj. Dz.U. z 2015 r. poz. 149 z późn. zm.

odbiorców studenckie stypendia finansowane przez państwo. Ich podstawę normatywną stanowią przepisy ustawy z dnia 27 lipca 2005 r. – Prawo o szkolnictwie wyższym¹⁷ (w treści artykułu zwana dalej: uPSW).

Prawo o szkolnictwie wyższym przewiduje przyznawanie dwóch finansowanych przez państwo studenckich stypendiów za osiągnięcia, tj. stypendium rektora dla najlepszych studentów (art. 173 ust. 1 pkt 3 uPSW) i stypendium ministra za wybitne osiągnięcia (art. 173 ust. 1 pkt 4 uPSW). Świadczenia te wspólnie ze stypendiami o charakterze socjalnym należą do zamkniętego katalogu świadczeń pomocy materialnej (art. 173 ust. 1 uPSW). Co interesujące, katalog ten ma charakter jednolity – prawodawca nie wyróżnia w nim, wzorem art. 90c ustawy z dnia 7 września 1991 r. o oświacie¹⁸, grupy świadczeń socjalnych i grupy świadczeń motywacyjnych.

Stypendium rektora dla najlepszych studentów przyznawane jest na wniosek studenta (art. 175 ust. 2 uPSW). Kryteria jego przyznawania są odmienne dla osób, które ukończyły pierwszy rok studiów, i dla osób, które dopiero zostały na studia przyjęte. Studenci należący do pierwszej grupy mogą świadczenie to otrzymać, jeżeli w poprzednim roku akademickim uzyskali wysoką średnią ocen lub posiadają osiągnięcia naukowe, artystyczne lub wysokie wyniki sportowe we współzawodnictwie międzynarodowym lub krajowym (art. 181 ust. 1 uPSW). Studenci przyjęci na studia w roku złożenia egzaminu maturalnego mogą zaś ubiegać się o stypendium rektora dla najlepszych studentów, jeżeli są laureatami olimpiady międzynarodowej albo laureatami lub finalistami olimpiady przedmiotowej o zasięgu ogólnopolskim, o których mowa w przepisach o systemie oświaty, jeżeli profil olimpiady jest zgodny z obszarem wiedzy, do którego jest przyporządkowany wybrany przez nich kierunek studiów (art. 181 ust. 1a uPSW). Reasumując, ustawa normuje kryteria przyznawania interesującego nas świadczenia w sposób ogólny, odsyłając do szczegółowego uregulowania tej materii w uczelnianych regulaminach.

Stypendium ministra za wybitne osiągnięcia może być przyznane przez ministra właściwego ds. szkolnictwa wyższego (art. 178 ust. 1 uPSW) takiemu studentowi, który ukończył pierwszy rok studiów i posiada wybitne osiągnięcia naukowe lub artystyczne związane ze

¹⁷ Tj. Dz. U. z 2012 r., poz. 572 z późn. zm.

¹⁸ Tj. Dz. U. z 2004 r., nr 256, poz. 2572. z późn. zm.

studiami lub wybitne osiągnięcia w sporcie (art. 181 ust. 2 uPSW). Szczegółowe zasady przyznawania tego świadczenia ustala Rozporządzenie Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 lipca 2015 r. w sprawie stypendiów ministra za wybitne osiągnięcia przyznawanych studentom¹⁹.

Prawo o szkolnictwie wyższym przewiduje także przyznawanie stypendiów doktoranckich za osiągnięcia. Są to należące do katalogu świadczeń pomocy materialnej stypendia dla najlepszych doktorantów (art. 199 ust. 1 pkt 3 uPSW) i stypendia ministra za wybitne osiągnięcia (art. 199 ust. 1 pkt 5 uPSW). Do stypendiów tych stosuje odpowiednio większość przepisów o pomocy materialnej dla studentów (art. 199 ust. 4 uPSW). Prawo o szkolnictwie wyższym przewiduje ponadto przyznawanie stypendium doktoranckiego (art. 200 ust. 1 uPSW). Klasyfikacja tego świadczenia do grupy stypendiów za osiągnięcia może jednak budzić pewne wątpliwości, które zostaną przedstawione w dalszej części artykułu.

Stypendium dla najlepszych doktorantów może zostać przyznane zarówno osobom przyjętym na studia doktoranckie, jak i doktorantom na drugim i kolejnych latach studiów doktoranckich. Kryterium przyznawania stypendiów uczestnikom studiów doktoranckich należącym do pierwszej grupy stanowią bardzo dobre wyniki w postępowaniu rekrutacyjnym (Art. 199 ust. 5 pkt 1 uPSW). Z kolei doktoranci na drugim i dalszych latach studiów muszą wykazać się bardzo dobrymi lub dobrymi wynikami egzaminów objętych programem studiów doktoranckich, postępami w pracy naukowej i przygotowywaniu rozprawy doktorskiej oraz szczególnym zaangażowaniem w pracy dydaktycznej (art. 199 ust. 5 pkt. 2 uPSW).

Przesłanki przyznania doktoranckiego stypendium ministra za wybitne osiągnięcia są skonstruowane w sposób analogiczny do studenckiego stypendium ministra za wybitne osiągnięcia – może zostać przyznane doktorantowi posiadającemu wybitne osiągnięcia naukowe lub artystyczne związane ze studiami lub wybitne osiągnięcia w sporcie (art. 199 ust. 4 w zw. z art. 181 ust. 2 uPSW). Materia ta została szczegółowo uregulowana w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 17 lipca 2015 r. w sprawie stypendiów ministra za wybitne osiągnięcia przyznawanych doktorantom²⁰.

Zdecydowanie najbardziej interesującym z badanych świadczeń doktoranckich jest jednak stypendium doktoranckie. Stypendium to nie należy bowiem do określonego w art. 199

¹⁹ Dz. U. z 2015 r., poz. 1050.

²⁰ Dz.U. z 2015 r. poz. 1051.

uPSW katalogu świadczeń pomocy materialnej. Przesłanki przyznania rzeczzonego stypendium w jego podstawowej wysokości zostały uregulowane w Rozporządzeniu Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego z dnia 24 października 2014 r. w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich²¹. Zgodnie z § 12 ust. 1 tego aktu normatywnego stypendium doktoranckie na pierwszym roku studiów doktoranckich może być przyznane doktorantowi, który osiągnął bardzo dobre wyniki w postępowaniu rekrutacyjnym. W tym wypadku kryterium jest więc analogiczne do ustawowej przesłanki przyznawania stypendium dla najlepszych doktorantów (art. 199 ust. 5 pkt 1 uPSW). Z kolei uczestnicy dalszych lat studiów doktoranckich mogą uzyskać stypendium doktoranckie, jeżeli terminowo realizują program studiów doktoranckich, wykazują się zaangażowaniem w prowadzeniu zajęć dydaktycznych w ramach praktyk zawodowych albo realizacji badań naukowych prowadzonych przez jednostkę organizacyjną uczelni albo jednostkę naukową orazw roku akademickim poprzedzającym złożenie wniosku o przyznanie stypendium doktoranckiego wykazali się postępami w pracy naukowej i w przygotowywaniu rozprawy doktorskiej (§ 12 ust. 2 Rozporządzenia o którym mowa w przypisie 21). Ustawodawca wprowadził także instytucję zwiększenia stypendium doktoranckiego z dotacji projakościowej (art. 200a ust. 1 uPSW). Przysługuje ono doktorantom wyróżniającym się w pracy naukowej i dydaktycznej.

4. Czy „stypendia za osiągnięcia” pełnią identyczną funkcję ekonomiczną co wynagrodzenie za pracę?

Dysponując podstawową wiedzą na temat świadczeń stypendialnych, można zastanowić się nad postawionym wyżej pytaniem. Zasadność tego poglądu w odniesieniu do stypendiów za osiągnięcia budzić może pewne wątpliwości.

Wydaje się, że podstawową funkcją ekonomiczną wynagrodzenia za pracę jest zapewnienie stabilnego źródła utrzymania pracownikowi i jego najbliższemu. Podobną rolę pełnią w istocie studenckie stypendia socjalne, które przyznawane są osobom znajdującym się w trudnym położeniu materialnym lub osobistym i które mają na celu ułatwienie im udźwignięcia kosztów związanych ze studium. Zupełnie inną funkcję zdają się jednak pełnić stypen-

²¹ Dz.U. z 2014 r. poz. 1480.

dia za osiągnięcia. W literaturze przedmiotu wskazuje się na ewidentnie nagrodowy i motywacyjny charakter tych świadczeń²². Należy podkreślić, że przesłanką uzyskania stypendium za osiągnięcia nie jest trudna sytuacja majątkowa albo osobista – otrzymać je może również student, który nie ma żadnych problemów finansowych.

Odmienność funkcji ekonomicznych stypendium za osiągnięcia i wynagrodzenia za pracę jest szczególnie dobrze widoczna w przypadku studenckich i doktoranckich stypendiów ministra za wybitne osiągnięcia. Są one bowiem świadczeniami jednorazowymi, co zdecydowanie odróżnia je od wynagrodzenia za pracę, które jest świadczeniem okresowym. Jako takie nie mogą siłą rzeczy stanowić stałego środka utrzymania, jakim jest wynagrodzenie za pracę. Niestabilność stypendiów ministra za wybitne osiągnięcia jest dodatkowo pogłębianą przez uznaniowy, w ocenie doktryny i orzecznictwa, charakter decyzji o przyznaniu tych świadczeń²³. Otrzymanie owego stypendium obarczone jest tak dużą niepewnością, że nie sposób uwzględnić je przy planowaniu domowego budżetu.

Niepewni uzyskania świadczenia są również studenci ubiegający się o stypendium rektora dla najlepszych studentów oraz stypendium dla najlepszych doktorantów. Otrzymanie tych świadczeń nie jest bowiem uwarunkowane jedynie własnymi staraniami, lecz także osiągnięciami innych studentów. Nagrodowo-motywacyjny charakter tych stypendiów został dostrzeżony w orzecznictwie sądów administracyjnych. Dla przykładu, Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie w wyroku z dnia 5 września 2013 roku wprost określił stypendium rektora dla najlepszych studentów mianem „prestiżowej nagrody”²⁴. Świadczenia te określone są w ten sposób również przez przedstawicieli nauki prawa²⁵.

Wątpliwości co do motywacyjno-nagrodowego charakteru mogą się jednak pojawić przy analizie przesłanek przyznawania stypendium doktoranckiego. O ile bowiem w przypadku

²² D. Dudek, [w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. M. Pyter, Warszawa 2012, s. 927; H. Izdebski, J. M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 527.

²³ D. Dudek, (w:)[w:] *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, red. M. Pyter, Warszawa 2012, s. 922; Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 21 marca 2007 r., sygn. akt I OSK 2032/06, niepubl.; Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 10 maja 2012 r., sygn. akt I OSK 292/12, niepubl.; Wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 2 lipca 2014 r., sygn. akt I OSK 565/14, niepubl.;

²⁴ Wyrok Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego siedziba w Warszawie z dnia 5 września 2013 r., sygn. akt VIII SA/Wa 315/13, publ. KZS 2014 nr 2, poz. 116.

²⁵ P. Dańczak, *Decyzja administracyjna w indywidualnych sprawach studentów i doktorantów*, Warszawa 2015, s. 250.

uczestnika pierwszego roku studiów doktoranckich kryterium przyznania tego świadczenia stanowią bardzo dobre wyniki w postępowaniu rekrutacyjnym, to dla doktorantów na dalszych latach studiów przesłanką jego uzyskania jest w zasadzie właściwe wypełnianie obowiązków doktoranta (terminowa realizacja programu studiów doktoranckich, zaangażowanie w prowadzeniu zajęć dydaktycznych w ramach praktyk zawodowych, postępy w pracy naukowej i w przygotowywaniu rozprawy doktorskiej). Należy podkreślić, że stypendium doktoranckie jest jedynym świadczeniem stypendialnym niezaliczanym przez przepisy Prawa o szkolnictwie wyższym do katalogu świadczeń pomocy materialnej. Co więcej, zgodnie z § 14 ust. 1 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich jest ono przyznawane na okres 12 miesięcy i jest wypłacane co miesiąc. Jest to zatem świadczenie okresowe o wysokim poziomie stabilności. Na podkreślenie zasługuje ponadto fakt, że ustawodawca ściśle związał wysokość stypendium doktoranckiego z wysokością minimalnego wynagrodzenia zasadniczego asystenta ustalonego w przepisach o wynagradzaniu nauczycieli akademickich²⁶. W świetle powyższego, można zażytkować zajęcie stanowiska, że stypendium doktoranckie stanowi w istocie quasi-wynagrodzenie za należyte wywiązywanie się z obowiązków doktoranckich.

Przeciwko przedstawionemu wyżej pogładowi zdaje się jednak przemawiać brzmienie § 12 Rozporządzenia Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego w sprawie studiów doktoranckich i stypendiów doktoranckich. Przepis ten stanowi bowiem, że świadczenie to „może być przyznane”. Identyczny zwrot, zastosowany w art. 181 ust. 2 Prawa o szkolnictwie wyższym w stosunku do stypendiów ministra za wybitne osiągnięcia, przesądza, w ocenie doktryny i orzecznictwa, o uznaniowym charakterze decyzji o przyznaniu tego świadczenia²⁷. Przyjęcie, że również stypendium doktoranckie przyznawane jest w drodze decyzji uznaniowej, stanowiłoby silny argument przeciwko traktowaniu go jako quasi-wynagrodzenia. Nie byłoby bowiem wówczas stałym świadczeniem wzajemnym za staranne działanie doktoranta.

Podsumowując tę część rozważań, należy stwierdzić, że o ile stypendia socjalne rzeczywiście pełnią funkcję ekonomiczną bardzo zbliżoną (jeśli nie identyczną) do wynagrodzenia za pracę, o tyle rola „stypendiów za osiągnięcia” jest odmienna. Nie stanowią one bowiem

²⁶ Zgodnie z art. 200 ust. 2 Prawa o szkolnictwie wyższym stypendium doktoranckie nie może być niższe niż 60% tego wynagrodzenia.

²⁷ Patrz przypis 23.

przykładu stabilnego źródła utrzymania, lecz świadczenia nagrodowo-motywacyjnego. Zbliżoną do wynagrodzenia funkcję wydaje się za to pełnić stypendium doktoranckie przyznawane na drugim i dalszych latach studiów, które nie jest w istocie „stypendium za osiągnięcia”, lecz świadczeniem za należyte wywiązywanie się z obowiązków doktoranckich. Wątpliwości dotyczące przynależności majątkowej tych świadczeń zostaną rozstrzygnięte w dalszej części pracy.

5. Nagrody za osobiste osiągnięcia jako składnik majątku osobistego

Jednak przyjęcie, że stypendia za osiągnięcia nie mieszczą się w zakresie nawet szeroko rozumianego pojęcia wynagrodzenia, nie pozwala jeszcze na uznanie, iż nie są one składnikiem majątku wspólnego. W świetle obecnie obowiązujących przepisów k.r.o. zasadą jest, że wszystkie przedmioty majątkowe nabyte w czasie trwania wspólności ustawowej przez oboje małżonków lub przez jednego z nich wchodzi w skład majątku wspólnego. Zamknięty katalog wyjątków od tej zasady zawiera art. 33 k.r.o. Dlatego też, aby podważyć tezę o przynależności stypendiów za osiągnięcia do majątku wspólnego małżonka, konieczne jest udowodnienie, że zawierają się one w tym katalogu. Wyjątkiem, w ramach którego wydają mieścić się interesujące nas świadczenia, są przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków (art. 33 pkt 8 k.r.o.).

Rozważania nad pojęciem „nagród za osobiste osiągnięcia” należy rozpocząć od zastanowienia się nad motywami, jakimi kierował się prawodawca, wyłączając z majątku wspólnego wskazaną wyżej kategorię przedmiotów majątkowych. W starszej literaturze przedmiotu wskazywano, że ustawodawca chciał w ten sposób stworzyć bodziec do wzmocnienia wydajności i efektywności pracy oraz do rozwijania indywidualnych uzdolnień każdego z małżonków²⁸. Stanowisko to zostało przekonująco podważone przez J. S. Piątowskiego, który wskazał, że taka motywacja kłóciłaby się z zaliczaniem do majątku wspólnego wynagrodzenia za pracę, którego wysokość zależy w znacznej mierze od aktywności pracownika²⁹. Autor ten stwierdził, że prawodawca miał tu raczej na względzie szczególnie ścisły związek osiągnięć

²⁸ S. Breyer, S. Gross, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. M. Grudziński i J. Ignatowicz, Warszawa 1966, s. 135; J. Winiarz, *Mażeńskie stosunki majątkowe*, Warszawa 1967, s. 69-70; M. Goettel, *Majątek odrębny małżonków*, Szczepitno 1986, s. 213.

²⁹ J. S. Piątowski, [w:] *System Prawa Rodzinnego i Opiekuńczego*, red. J. S. Piątowski, Wrocław 1985, s. 385.

z osobą małżonką³⁰. Z kolei zdaniem Mieczysława Goettla za wyłączeniem nagród za osobiste osiągnięcia z majątku wspólnego małżonków przemawiają względy słuszności. W ocenie tego autora słusznym jest, aby wszystko, co małżonek uzyskał poza ramami swej normalnej działalności zawodowej, w wyniku dodatkowego wysiłku i przy wykorzystaniu swych osobistych, szczególnych umiejętności, stało się składnikiem jego majątku odrębnego³¹. Zdanie tego Badacza podziela współcześnie Mirosław Nazar³².

Nie tylko motywy prawodawcy, ale zastosowane w art. 33 pkt 8 k.r.o. pojęcia „nagród za osobiste osiągnięcia” jest od wielu lat przedmiotem analiz doktryny i orzecznictwa. W uzasadnieniu uchwały z dnia 17 lutego 1967 r.³³ Sąd Najwyższy wskazał, że przez nagrody za osobiste należy rozumieć nagrody za pracę twórczą, w szczególności nagrody artystyczne, literackie, naukowe, techniczne, nagrody uzyskane na konkursach. Stanowisko to Sąd Najwyższy podtrzymał w postanowieniu z dnia 24 marca 1975 r.³⁴ W uzasadnieniu tego judykatu podniesiono, że aby dany przedmiot majątkowy mógł zostać uznany za nagrodę, musi zostać nabyty pod szczególnym tytułem, a nie jedynie jako uzyskiwane w normalnych warunkach świadczenie ekwiwalentne. Z kolei aby „nagroda” miała charakter „nagrody za osobiste osiągnięcie”, musi zostać uzyskana w związku ze szczególnym wysiłkiem twórczym lub uzdolnieniem. Sąd Najwyższy opowiedział się stanowczo przeciwko szerokiej wykładni analizowanego pojęcia, argumentując to tym, że interpretacji przepisów Kodeksu rodzinnego i opiekuńczego powinno się dokonywać w sposób przychylny rodzinie, której interesie służy majątek wspólny małżonków. Opierając się na wskazanych wyżej argumentach, w orzeczeniu uznano, że nie stanowią nagrody za osobiste osiągnięcia tzw. pracownicze nagrody specjalne, które należy traktować tak jak wynagrodzenie.

W głosie do wskazanego wyżej orzeczenia Krystyna Nowicka podzieliła stanowisko zajęte przez Sąd Najwyższy wobec tzw. pracowniczych nagród specjalnych, ale opowiedziała

³⁰ Ibidem.

³¹ M. Goettel, *Majątek odrębny małżonków*, Szczytno 1986, s. 213.

³² M. Nazar, [w:] *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, SPP t. 11, Warszawa 2014, s. 317-318.

³³ Uchwała Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 17 lutego 1967 r., sygn. akt III CZP 115/66, OSPiKA 1967 nr 7, poz. 196.

³⁴ Postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 24 marca 1975 r., sygn. akt III CRN 3/75, OSPiKA 1976 nr 9, poz. 174.

się za nieco szerszym pojmowaniem pojęcia „nagród za osobiste osiągnięcia”, wskazując, że świadczenia majątkowe w postaci nagród przyznawane są nie tylko za osiągnięcia o charakterze twórczym³⁵. Jako przykład Autorka wskazuje nagrody za ratowanie życia ludzkiego, nagrody sportowe i nagrody zdobyte w konkursach sprawdzających zasób wiedzy. Autorka wskazała ponadto, że przy ustalaniu, czy mamy do czynienia z nagrodą, należy kierować się nie nomenklaturą, lecz sięgać do źródeł nagrody i charakteru świadczenia³⁶. Na koniec postuluje jednak, aby w przypadkach wątpliwych zaliczać świadczenie do majątku wspólnego³⁷.

Na kolejną wypowiedź Sądu Najwyższego analizującą pojęcie „nagród za osobiste osiągnięcia” trzeba było czekać ponad 30 lat. W wyroku z dnia 23 maja 2013 r.³⁸ Sąd Najwyższy wypowiedział się w sprawie świadczeń uzyskiwanych za zwycięstwa olimpijskie przez znanego, zawodowego sportowca. Powołując się na uzasadnienie własnego postanowienia z dnia 24 marca 1975 r., powtórzył, że nagroda za osobiste osiągnięcia musi być związana ze szczególnym wysiłkiem twórczym lub uzdolnieniem. Stwierdził ponadto, że argumentami przemawiającymi za uznaniem danego świadczenia za nagrodę są niepewność i wyjątkowość osiągnięcia.

Wskazany wyżej wyrok wzmógł refleksję doktrynalną nad pojęciem „nagród za osobiste osiągnięcia”. W sporządzonej do tego orzeczenia glosie Mirosław Nazar stwierdził, iż za „nagrody za osobiste osiągnięcia” mogą być uznane zarówno świadczenia uzyskane za sukces niezwiązany z pracą lub inną działalnością zarobkową, jak i świadczenia za sukces osiągnięty w ramach stosunku pracy lub podobnej działalności, jeżeli tylko nagroda została uzyskana poza ramami stosunku pracy lub innej działalności zarobkowej³⁹. Autor ten wskazał ponadto, że terminem tym objęte są wszelkie gratyfikacje mające postać majątkowego wyróżnienia

³⁵ K. Nowicka, *Glosa do Postanowienia Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 24 marca 1975 r., sygn. akt III CRN 3/75*, OSPiKA 1976 nr 9, poz. 174, s. 413. Zdanie Autorki w tym względzie podzielił J. S. Piąkowski – patrz: J. S. Piąkowski, [w:] *System Prawa Rodzinnego i Opiekuńczego*, red. J. S. Piąkowski, Wrocław 1985, s. 385-386.

³⁶ Ibidem, s. 414.

³⁷ Ibidem.

³⁸ Wyrok Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 23 maja 2013 r., sygn. akt I CSK 515/12, OSP 2014 nr 12, poz. 118.

³⁹ M. Nazar, *Glosa do Wyroku Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 23 maja 2013 r., sygn. akt I CSK 515/12*, OSP 2014 nr 3 poz. 29c, s. 380.

osobistych osiągnięć małżonka, bez względu na ich określenie w przepisach lub treści czynności prawnej, na podstawie której były świadczone⁴⁰. Dla uznania świadczenia za „nagrodę”, nie jest więc konieczne nazwanie go „nagrodą”⁴¹.

Zaprezentowaną przez M. Nazara definicję nagród za osobiste osiągnięcia przyjęła w swojej glosie do wyroku SN z dnia 23 maja 2013 r. Anita Lutkiewicz-Rucińska⁴². Autorka ta uznała, że w majątku osobistym małżonka mieszczą się takie nagrody uzyskane w ramach stosunku pracy lub z innej działalności zarobkowej, które nie mieszczą się w zakresie art. 31 § 2 pkt. 1 k.r.o. oraz są zbyt ściśle związane z osobą małżonka, by mogły być zaliczone do majątku wspólnego małżonków⁴³. Glosatorka uznała, że w przypadku gdy małżonek faktycznie utrzymuje się ze zdobywania nagród, to są one uzyskiwane w ramach jego działalności zarobkowej i jako takie wchodzi do majątku wspólnego małżonków⁴⁴. Jednocześnie Autorka stanowczo opowiedziała się przeciwko utożsamianiu pojęcia „osobistego osiągnięcia” z pojęciem „wyjątkowego osiągnięcia”. Jej zdaniem tylko niektóre z osobistych osiągnięć mają bowiem charakter wyjątkowy⁴⁵.

Analogiczne do A. Lutkiewicz-Rucińskiej stanowisko zajął kolejny z glosatorów orzeczenia – Wojciech Robaczyński. Jego zdaniem nagrody uzyskane w ramach profesjonalnej, systematycznej aktywności, umożliwiającej osiąganie dochodów w pewnym sensie równoważnym wynagrodzeniu za pracę, powinno się zaliczać do majątku wspólnego⁴⁶. Autor ten opowiedział się więc za zdecydowanie zbyt wąskim rozumieniem art. 33 pkt 8 k.r.o. Glosator podkreślił także, iż ustawodawca nie wymaga, by osiągnięcia były „wybitne”, lecz osobiste⁴⁷.

⁴⁰ Ibidem, s. 384.

⁴¹ Ibidem, s. 379.

⁴² A. Lutkiewicz-Rucińska, *Glosa do Wyroku Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 23 maja 2013 r., sygn. akt I CSK 515/12*, OSP 2014 nr 12 poz. 118c.

⁴³ Ibidem, s. 1649-1650.

⁴⁴ Ibidem, s. 1651.

⁴⁵ Ibidem, s. 1645-1646.

⁴⁶ W. Robaczyński, *Glosa do Wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2013 r. (I CSK 515/12)*, *Studia Prawno-Ekonomiczne*, t. XCIII, 2014, s. 124.

⁴⁷ Ibidem, s. 120.

Za wąskim rozumieniem pojęcia „nagród za osobiste osiągnięcia” opowiedział się również Tomasz Sokołowski. Zdaniem tego Autora nagroda powinna mieć charakter nadzwyczajny, wiążąc się z „osiągnięciami”, które nie stanowią zwyczajnego wykonywania pracy zarobkowej, ale zawierają w sobie element niedookreślony⁴⁸.

Podsumowując charakterystykę poglądów doktryny i orzecznictwa na pojęcie „nagród za osobiste osiągnięcia”, należy stwierdzić, że dominuje stanowisko, zgodnie z którym pojęcie „nagród za osobiste osiągnięcia” należy interpretować wąsko i rozumieć pod nim tylko świadczenia uzyskiwane poza ramami stosunku pracy lub innego stosunku nawiązanego w celu działalności zarobkowej. Nagroda musi przy tym pozostawać w ścisłym związku z umiejętnościami i staraniami nagradzanego.

6. Czy „stypendia za osiągnięcia” stanowią nagrody za osiągnięcia?

Przedstawivszy poglądy doktryny i orzecznictwa na zakres zastosowania art. 33 pkt. 8 k.r.o., można spróbować udzielić odpowiedzi na pytanie, czy objęte są nim również „stypendia za osiągnięcia”.

Na wstępie należy zauważyć, że pojęcia „stypendium” i „nagrada” nie są synonimami. Jak już wyżej wskazano, pod terminem „stypendium” rozumie się współcześnie pomoc finansową udzielaną na jakiś czas studentom, uczniom, pracownikom naukowym, artystom⁴⁹. Natomiast termin „nagrada” oznacza dyplom, odznaczenie, pieniądze i inne, będące formą uznania lub wyróżnienia za osiągnięcia, zwycięstwo w konkursie, zawodach itp.⁵⁰ Ze stricte językowego punktu widzenia „stypendium” jest więc okresowym świadczeniem pomocy finansowej, nagroda zaś raczej jednorazową materialną formą uznania i wyróżnienia szczególnego osiągnięcia.

Niemniej, jak słusznie zauważyła K. Nowicka, przy ustalaniu, czy mamy do czynienia z nagrodą, należy kierować się nie nomenklaturą, lecz sięgać do źródeł nagrody i charakteru

⁴⁸ T. Sokołowski, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. H. Dolecki, T. Sokołowski, Warszawa 2013, s. 177.

⁴⁹ *Słownik wyrazów obcych*, red. I. Kamińska-Szmaj, Wrocław 2002, s. 762.

⁵⁰ *Słownik języka polskiego PWN*, red. L. Drabik, A. Kubiak – Sokół, E. Sobol, Lidia Wiśniakowska, Warszawa 2006, s. 478.

świadczenia⁵¹. Jak już wskazywano, w doktrynie podkreśla się nagrodowo-motywacyjny charakter studenckich i doktoranckich stypendiów za osiągnięcia. Charakter nagrody mają przede wszystkim stypendia ministra za wybitne osiągnięcia⁵². Są one świadczeniami jednorazowymi, uznaniowymi, przyznawanymi za osiągnięcia takie, jak autorstwo publikacji naukowej, autorstwo wynalazku, wygłoszenie referatu na konferencji naukowej, nagroda w konkursie artystycznym, zajęcie dziesiątego lub wyższego miejsca na igrzyskach olimpijskich. Są to bez wątpienia osiągnięcia wymagające od studenta lub doktoranta dodatkowych starań i ponadprzeciętnych umiejętności lub uzdolnień.

Za nagrody uznać należy także stypendia rektora dla najlepszych studentów i doktorantów, które stanowią materialną formę wyróżniania efektów ponadprzeciętnych zdolności i starań nie tylko ze sfery naukowej, ale także artystycznej i sportowej. Nawet osoba, która uzyskuje świadczenie jedynie za wysoką średnią ocen, otrzymuje je za osiągnięcie. Nie zdobywa go bowiem za staranne wypełnianie obowiązków studenckich, lecz za wypełniania ich w sposób lepszy niż inni. Zwłaszcza uzyskanie stypendium rektora dla najlepszych studentów jest ściśle uzależnione od wyników kolegów, gdyż zgodnie z art. 174 ust. 4 uPSW świadczenia te mogą być przyznawane w liczbie nie większej niż 10% liczby studentów każdego kierunku studiów. Co prawda zgodnie z art. 199 ust. 4 powyższy limit nie ma zastosowania do stypendiów rektora dla najlepszych doktorantów, ale również przesłanki ich uzyskania nie-dwuznacznie wskazują na konieczność wyróżnienia się na tle ogółu. Zgodnie z zaprezentowanym wyżej poglądem również stypendia dla najlepszych doktorantów i stypendia doktoranckie, dedykowane studentom pierwszego roku, mają charakter nagród za osobiste osiągnięcia – ponadprzeciętne wyniki w postępowaniu rekrutacyjnym.

Pomimo udowodnionego wyżej ewidentnie nagrodowo-motywacyjnego charakteru stypendiów za osiągnięcia, ustawodawca zaliczył je wspólnie ze świadczeniami o charakterze socjalnym do jednolitego katalogu form pomocy materialnej studentom z budżetu państwa

⁵¹ K. Nowicka, *Glosa do Postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 24 marca 1975 r., sygn. akt III CRN 3/75*, OSPiKA 1976 nr 9, poz. 174, s. 414. Stanowisko to podzielił także M. Nazar – patrz: M. Nazar, *Glosa do Wyroku Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 23 maja 2013 r., sygn. akt I CSK 515/12*, OSP 2014 nr 3 poz. 29c, s. 379.

⁵² H. Izdebski i J. M. Zieliński wprost określają te świadczenia mianem nagrody – patrz: H. Izdebski, J. M. Zieliński, *Prawo o szkolnictwie wyższym. Komentarz*, Warszawa 2015, s. 527.

(art. 173 i art. 199 uPSW). To dość niefortunne rozwiązanie dało Trybunałowi Konstytucyjnemu asumpt do zajęcia stanowiska, że ustawodawca wskazał stypendium rektora i stypendium ministra jako formy pomocy dla studenta, a nie jego nagradzania⁵³. Trybunał Konstytucyjny nie jest jednak konsekwentny nawet w cytowanym wyżej orzeczeniu – w innym fragmencie uzasadnienia stwierdza bowiem, że stypendia naukowe ze swojej istoty stanowią przede wszystkim nagrodę za wysokie wyniki w nauce.

Odnosząc się do stanowiska Trybunału, należy stwierdzić, że co prawda faktem jest, że stypendia rektora i ministra nie są obecnie stypendiami stricte naukowymi (można uzyskać je również za niezwiązane ze studiami osiągnięcia artystyczne i sportowe), ale okoliczność ta w istocie przemawia za przyjęciem ich nagrodowego charakteru. Uniemożliwia ona bowiem zajęcie stanowiska, że świadczenia te są jedynie ekwiwalentem za należyte wypełnianie przez daną osobę obowiązków studenckich. Wypada także zauważyć, że pogląd, zgodnie z którym stypendia za osiągnięcia są świadczeniami pomocy materialnej, godzi w założenie o racjonalności prawodawcy. Nie można bowiem uznawać za pomoc materialną świadczeń adresowanych również do osób, które pomocy materialnej nie potrzebują i dla których świadczenie takie nie jest żadną „pomocą”. Należy dodatkowo podkreślić, że nawet w razie przyjęcia wątpliwego stanowiska, że stypendia za osiągnięcia są świadczeniami o podwójnym charakterze (państwo traktuje je jako pomoc materialną, beneficjenci jako nagrodę i motywację), to na gruncie prawa prywatnego relewantne będzie znaczenie przyznawane mu przez ich adresatów.

Za przyjęciem, że stypendia za osiągnięcia wchodzą do majątku osobistego przemawiają także motywy, jakie kierowały prawodawcą, gdy wyłączył „nagrody za osobiste osiągnięcia” z majątku wspólnego małżonków⁵⁴. Po pierwsze, należy zauważyć, że między osiągnięciami małżonka-stypendysty, a jego osobą istnieje ścisły związek. Z kolei patrząc na zagadnienie przez pryzmat względów słuszności, wypada wskazać, że stypendia uzyskiwane są poza ramami normalnej działalności zawodowej, która ukierunkowana jest na utrzymanie rodziny oraz że zdobywane są w wyniku dodatkowego wysiłku i przy wykorzystaniu osobistych, szczególnych umiejętności małżonka. Wreszcie, nawet przy przyjęciu budzącego wątpliwości

⁵³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 5 listopada 2013 r., sygn. akt K 40/12, OTK Seria A 2013 nr 8, poz. 120.

⁵⁴ Patrz s. 9-10.

stanowiska, że prawodawcy chodziło o stworzenie bodźca do wzmożenia wydajności i efektywności pracy oraz do rozwijania indywidualnych uzdolnień każdego z małżonków, należy uznać, że włączenie stypendiów za osiągnięcia do majątku osobistego taki bodziec by stworzyło.

W tym miejscu powinniśmy jednak zastanowić się, czy zdobywanie stypendiów rektora dla najlepszych studentów i stypendiów rektora dla najlepszych doktorantów nie przybiera w niektórych wypadkach charakteru działalności zarobkowej. Jak bowiem wyżej wskazałem, w doktrynie silnie reprezentowane jest stanowisko, zgodnie z którym jeżeli nagrody uzyskiwane są w ramach profesjonalnej i systematycznej aktywności małżonka, to stanowią jego zarobek i wchodzi w skład majątku wspólnego⁵⁵.

W mojej ocenie, co do zasady, nie można studiowania i związanej z nim aktywności naukowej postrzegać jako działalności zarobkowej. Podstawowym jej celem nie jest bowiem utrzymanie siebie i najbliższych, lecz zdobycie wykształcenia, wiedzy i szeroko rozumiany rozwój intelektualny. Należy także podkreślić, że stypendia rektora zazwyczaj są świadczeniami o niewielkiej wartości i w związku z tym nie mogą generować dochodów równoważnych dochodom z tytułu pracy. Nie można jednak wykluczyć, że w wypadku niektórych studentów zawodowo uprawiających sport lub prowadzących profesjonalną działalność artystyczną znajdą przesłanki do uznania stypendiów tego typu za świadczenia uzyskane w ramach działalności zarobkowej.

Za świadczenia wchodzące do majątku wspólnego małżonków uznałbym natomiast stypendia doktoranckie przyznawane na drugim i dalszych latach studiów. Jak wskazywałem wyżej, przesłanką ich uzyskania jest w zasadzie właściwe wypełnianie obowiązków doktora (terminowa realizacja programu studiów doktoranckich, zaangażowanie w prowadzeniu zajęć dydaktycznych w ramach praktyk zawodowych, postępy w pracy naukowej i w przygotowywaniu rozprawy doktorskiej). Nawet jeśli przyjmiemy, że przyznawane są one w drodze uznaniowej decyzji i jako takie nie mogą być traktowane za świadczenia podobne do wynagrodzenia, to nie sposób uznać ich za „nagrody za osiągnięcia”. Dlatego też, zgodnie z ogólną zasadą ustroju wspólności ustawowej, należy je zaliczać do majątku wspólnego.

⁵⁵ W. Robaczyński, *Glosa do Wyroku Sądu Najwyższego z dnia 23 maja 2013 r. (I CSK 515/12)*, Studia Prawno-Ekonomiczne, t. XCIII, 2014, s. 124; A. Lutkiewicz-Rucińska, *Glosa do Wyroku Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 23 maja 2013 r., sygn. akt I CSK 515/12*, OSP 2014 nr 12 poz. 118c., s. 1651.

Los stypendium doktoranckiego podzieli jego zwiększenie z dotacji pro Jakościowej. Jest to bowiem swoistego rodzaju premia do świadczenia wchodzącego do majątku wspólnego. W doktrynie i orzecznictwie nie budzi zaś wątpliwości, że premie i nagrody uzyskiwane w związku z wynagrodzeniem za pracę należy traktować nie jako nagrodę za osobiste osiągnięcia, lecz jako wynagrodzenie za pracę⁵⁶. Zasadę tę należałoby zastosować również do instytucji zwiększenia stypendium doktoranckiego z dotacji pro Jakościowej, ponieważ jest to w istocie premia za wzmożoną staranność w wypełnianiu obowiązków doktoranckich.

7. Podsumowanie

Podsumowując rozważania nad przynależnością „stypendiów za osiągnięcia”, należy stwierdzić, że *de lege lata* świadczenia te wchodzą w skład majątku osobistego małżonka-stypendysty. Taka ich przynależność majątkowa wynika z tego, że stanowią one w istocie nagrody za osobiste osiągnięcia małżonka-stypendysty. Stypendia te są bowiem swoistego rodzaju materialnym wyróżnieniem starań i uzdolnień, a nie ekwiwalentem za właściwe wykonywanie obowiązków studenta.

Na koniec wypada postawić pytanie, czy społecznie wskazana byłaby modyfikacja stanu prawnego w zakresie przynależności majątkowej stypendiów za osiągnięcia w ustroju wspólności ustawowej. Rozstrzygnięcie tego ważnego dla pewnej kategorii związków zagadnienia wymaga jednak pogłębionych badań nad strukturą osobową i źródłami dochodów rodzin tworzonych przez małżeństwa, w których choć jeden z małżonków jest studentem.

* * *

⁵⁶ Tak m.in. Postanowienie Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 24 marca 1975 r., sygn. akt III CRN 3/75, OSPiKA 1976 nr 9, poz. 174; K. Nowicka, *Glosa do Postanowienia Sądu Najwyższego - Izba Cywilna z dnia 24 marca 1975 r., sygn. akt III CRN 3/75*, OSPiKA 1976 nr 9, poz. 174, s. 413-414; J. S. Piątowski, [w:] *System Prawa Rodzinnego i Opiekuńczego*, red. J. S. Piątowski, Wrocław 1985, s. 386. M. Goettel, *Majątek odrębny małżonków*, Szczytno 1986, s. 216-217; M. Nazar, [w:] *Prawo rodzinne i opiekuńcze*, SPP t. 11, Warszawa 2014, s. 318; J. Pietrzykowski, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Pietrzykowski, Warszawa 2015, s. 285; M. Sychowicz, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. K. Piasecki, Warszawa 2011, s. 223-224; E. Skowrońska-Bocian, [w:] *Kodeks rodzinny i opiekuńczy. Komentarz*, red. J. Wierciński, Warszawa 2014, s. 345 i inni.

The status of students' "scholarships for achievements" in the statutory matrimonial property regime of community.

Summary: The subject of this paper are considerations regarding the status of students' "scholarships for achievements" in the statutory matrimonial property regime of community. This problem may raise a lot of concerns. According to the dominant view of the doctrine, all scholarships having the same economical function as remunerations shall belong to the common property of spouses. The Constitutional Tribunal in the judgement dated 5 November 2013, case no. K 40/12, also provided some arguments confirming this point of view, emphasising in justification that the legislator regulated this kind of scholarship as a form of help for students, not as an award. However, this standpoint seems not to take into consideration the variety of scholarships benefits and leave aside the clearly "awardish" criteria of granting some of them. This article presents the arguments confirming the thesis, that *de lege lata* some scholarships constitute awards for personal achievements (art. 33 point 8 of the Family and Guardianship Code) and, as such, they belong to the personal property.

Key words: Financial status, scholarships for achievements, statutory matrimonial regime of community.